УДК 374.7(091)(477)
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.102.16

Соломаха І. Г.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРОСЛИХ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Стаття присвячена аналізу процесу становлення та реалізації концепту неформальної освіти дорослих в Україні, а також дослідженню місця даного концепту в освітньому просторі України. Поняття «неформальна освіта», «неформальна освіта дорослих», «навчання упродовж життя» поширилися в освітньому просторі України недавно, на межі ХХ – ХХІ ст. Але педагогічні явища і процеси, які вони позначають, існували в українській освіті упродовж багатьох століть.

Методологічну основу дослідження становлять теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури, критичний аналіз теоретичного доробку українських та світових науковців з питання розвитку неформальної освіти дорослих в Україні.

Наукова новизна статті полягає у проведенні дослідження особливостей організації неформальної освіти дорослих в Україні, аналізі основних форм, методів та шляхів її становлення і розвитку.

Неформальна освіта дорослих набула важливого значення у контексті забезпечення сталого розвитку суспільства як складова процесу навчання впродовж життя. Даний процес є визначальною метою політики у сфері освіти багатьох розвинених країн, зокрема й України.

Загалом, аналіз вітчизняного досвіду неформальної освіти дорослих свідчить про наявність різноманітних напрямів та видів освітніх послуг для дорослих в системі освіти України. Наразі послуги підвищення кваліфікації та отримання нових знань пропонують як державні, так і комерційні освітні установи. В той самий час, існує широкий простір для примноження потенціалу деяких установ додаткової освіти. Для подальшого успішного розвитку даного напряму освіти та покращення його ефективності необхідним є створення відповідних умов для поширення напрямів неформальної освіти дорослих як джерела отримання нових професій із залученням до співпраці місцевих органів самоврядування та інших державних інституцій.

Ключові слова: *освіта, навчання, неформальна освіта дорослих, навчання впродовж життя, освітній простір.*

Неформальна освіта дорослих має тісний зв’язок із світовими глобалізаційними процесами та видозмінами громадянського суспільства. Вона є складовою національних систем освіти та має глибокий зв’язок із процесом освіти впродовж всього життя. ЄС розглядає освіту впродовж життя як важливий елемент соціальної моделі сучасного суспільства. Наразі відбувається інституціоналізація нових форм освіти, зокрема й освіти для дорослих. Відтак, зміна вектору навчання від первинної освіти до неперервної стає глобальною та поширюється в різних країнах світу, зокрема й в Україні.

Актуальність роботи зумовлена загальною динамікою розвитку людства та соціально-економічними процесами, які відбуваються в Україні наразі. У контексті даних питань освіта стає одним з вирішальних чинників соціального благополуччя, а гнучка система безперервної освіти, в свою чергу, є своєрідним регулятором даних процесів. Упродовж останніх десятиліть освіта дорослих стала ключовою метою освітньої політики розвинених країн як складова концепції навчання впродовж життя.

Сучасні наукові розвідки пропонують різні підходи до поняття «неформальна освіта». Так, неформальну освіту розглядають як форму освітнього процесу в андрагогіці (А. Гончарук, Н. Горук, С. Зінченко, Н. Мартинова, Н. Сулаєва, Л. Тимчук та ін.); як умову самореалізації усього життя (Н. Верхоглядова, В. Давидова, Ю. Деркач, М. Лещенко та ін.).

Цей термін також розглядається: як синонім позашкільної або позааудиторної роботи в освітньому процесі (Т. Кристопчук, В. Стрижалковська, І. Яковлєва та ін.); неструктурований, безсистемний та нецілеспрямований процес пізнання нового шляхом об’єднання осіб за інтересами (С. Закревська, Г. Нестеренко, О. Тишкова та ін.); освіта, що здобувається зазвичай за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та / або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [2].

Проблемі неформальної освіти присвячено значну кількість наукових публікацій, серед яких роботи А. Кроплі, Р. Дейва, К. Кнаппера, Ч. Дьюка, Е. Фора, Е. Хьюмела та ін. Серед вітчизняних дослідників дана проблема вивчається В. Давидовою, С. Коваленком, Л. Лукяновою, Н. Ничкало, О. Огієнко, О. Паращук, Л. Сігаєвою, Г. Учатенко та ін. [3].

Мета статті – проаналізувати процес становлення та реалізації концепту неформальної освіти дорослих в Україні; дослідити місце даного концепту в освітньому просторі України.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури, критичний аналіз теоретичного доробку українських та світових науковців з питання розвитку неформальної освіти дорослих в Україні.

Наукова новизна статті полягає у проведенні дослідження особливостей організації неформальної освіти дорослих в Україні, аналізі основних форм, методів та шляхів її становлення і розвитку.

Неформальна освіта дорослих наразі є актуальною та набуває значення в контексті забезпечення сталого й збалансованого розвитку суспільства. Нині освіта дорослих стала складовою процесу навчання впродовж життя. Поширення ідей громадянського суспільства та соціальної відповідальності за становлення людини стали чинниками виникнення інноваційних напрямів соціально-педагогічної діяльності, серед яких набуває популярності неформальна освіта – компонент освітнього середовища, який вимагає теоретичного обґрунтування та науково-методичного забезпечення.

В умовах розвитку науки та техніки, поступу суспільства, формальна не здатна задовольнити стрімке зростання потреб дорослого населення. Окрім того, за даними Інституту освіти ЮНЕСКО, неформальна освіта може давати такі самі, а подекуди й кращі результати, що й формальна освіта при наявності чіткої мети, внутрішньої мотивації та здатності до саморегульованого навчання [4].

Для України актуальність неформальної освіти дорослих зумовлена багатьма чинниками, серед яких – труднощі щодо адаптації дорослого населення до нових соціально-економічних умов, зниження зайнятості дорослого населення, зростання безробіття, зниженням рівня доходів на душу населення, втрата кваліфікації дорослого населення та відсутність необхідних навичок, небезпека зниження рівня доступності освіти для дітей, чиї батьки соціально та економічно неадаптовані у суспільстві.

Неформальна освіта є сучасним освітнім трендом у розвинених країнах світу і водночас визначальним фактором щодо зайнятості й соціального забезпечення, економічного зростання і конкурентоспроможності населення й держави, що засвідчує відсутність обмеження її виключно сферою освіти [1].

Аналіз теоретичних досліджень неформальної освіти дорослих дозволив встановити, що дана концепція спирається на філософські та педагогічні ідеї Дж. Дьюї, американського філософа і реформатора освіти, який обстоював необхідність при відборі змісту освіти виходити зі схильностей та інтересів учнів. Він вважав, що освіта і навчання є соціально-інтерактивним процесом, а ті, хто навчаються, повинні мати можливість брати участь у їхньому навчанні. Метою ж навчання є повна реалізація потенціалу і здібностей учня. Отже, вихідним пунктом концепції неформальної освіти був принцип максимальної індивідуалізації навчання, урахування потреб і досвіду учня.

Окрім того, одним з джерел, а нині однією з основ концепції неформальної освіти дорослих, стала гуманістична теорія освіти, що виводиться з теорії особистості та гуманістичної психології А. Маслоу і К. Роджерса. Згідно цієї теорії найважливішим принципом навчання має стати виявлення внутрішнього «я» кожного індивіда, а наголос робиться на самопізнанні та самореалізації особистості [3].

Відповідно до освітнього глосарію ЮНЕСКО, неформальна освіта – це освіта, що інституціолізована, навмисна і спланована через публічні організації та визнані приватні установи й у їх сукупності створює систему формальної освіти держави. Відповідно до даного терміну, визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є додатком, альтернативою та/або доповненням до формальної освіти у процесі навчання людини протягом усього життя. Це можуть бути короткотермінові програми або програми низької інтенсивності, що надаються у вигляді коротких курсів, майстер-класів і семінарів. Неформальна освіта зазвичай веде до отримання кваліфікацій, що не визнаються як формальні відповідними національними органами управління освітою, чи взагалі не передбачає надання кваліфікацій. Неформальна освіта формує життєві та робочі навички, спрямовані на соціальний або культурний розвиток [5].

Наукові розвідки свідчать, що Україна має давні традиції розвитку освіти дорослих. Перше усвідомлення важливості освіти дорослих розпочалося в епоху Просвітництва (XVIII ст.), з розвитком ідей гуманістичної філософії про важливість саморозвитку людини.

Елементи неформальної освіти були присутні в діяльності колегіумів, що існували в Україні у XVIII ст. Так, дослідники зазначають, що загальноосвітній характер навчальних програм, витоки яких ішли ще з братських шкіл, значною мірою зумовили всестановість закладів освіти в Україні: кожний бажаючий, що визнавав православну віру, міг вступити до колегіуму, а також міг вільно залишити його. Наприклад, у 1727 р. чернігівський архієпископ І. Журавський повідомляв у Синод про неформальний підхід у навчанні студентів Чернігівського колегіуму: «А сколько было в нем учеников по сю пору, о том неизвестно, первее для того, что оных нигде не записывано, другое же нельзя и записывати, понеже суть отходные люди, одни из одних училищ приходят и уходят» [8, с. 85].

Тривалість навчання в колегіумах також свідчила про неформальні підходи до організації освітнього процесу і не мала стабільних термінів: здебільшого вона становила від 5 до 10 років. Більш обдаровані учні проходили нижчі курси за півроку, інші могли навчатися на них і кілька років [8, с. 86].

Елементами неформальної освіти в колегіумах були й вибіркові («екстраординарні») навчальні дисципліни. Так, екстраординарними предметами у Чернігівському колегіумі були грецька, німецька та французька мови. Їх могли вивчати не всі студенти [8, с. 84].

У другій половині XIX ст. гостро постала проблема грамотності і, перш за все, грамотності дорослого. Це стало причиною відкриття недільних шкіл для дорослих. Перша така школа почала працювати у Києві в 1859 р. Її засновником і ідейним натхненником став М.І. Пирогов. Уже через рік було відкрито 65 недільних шкіл, зокрема, у Харкові, Полтаві, Ніжині, Чернігові, Одесі.

Недільна школа для дорослих стала не лише місцем набуття грамотності, але й осередком створення умов для розвитку демократичного руху, національної самосвідомості, збереження культурних цінностей.

Саме тому закриття даних закладів у 1862 р. та заборона публічних лекторіїв стало суттєвим ударом по освіті дорослих та формуванню демократичних поглядів людей на життя, розвиток країни. Лише у 1871 р. було дозволено відкривати при училищах недільні курси для дорослих, а у 1896 р. було організовано відділ недільних шкіл, який очолила Х. Д. Алчевська.

Подальша розбудова освіти дорослих наприкінці XIX – початку XX ст. мала демократичне спрямування: відкривалися вечірні, недільні школи для дорослих, гуртки, безкоштовні бібліотеки; запрацювало Лекційне бюро, яке опікувалося проведенням публічних лекцій; з’явилися комітети грамотності. За результатами наукових досліджень Є. М. Мединського, можна виокремити кілька типів шкіл для дорослих, які функціонували на початку XX ст.: школи грамоти для дорослих (недільні та вечірні школи), повторювально-додаткові загальноосвітні курси [7].

Термін «неформальна освіта» увійшов у науковий обіг у дослідженнях вчених західних країн наприкінці XX ст. як реакція на сучасні суспільні зміни щодо створення умов залучення окремих категорій населення до процесу суспільного розвитку. На думку О. Благовестова, процес створення та вживання зазначеного терміну відбувався еволюційним шляхом – через поступове поширення та поглиблення розуміння альтернативних форм освіти, а не як штучно розроблена категорія для позначення певного поняття [2].

Аналіз наукових джерел переконує, що розвиток освіти дорослих у післявоєнні року зумовлювався політичними і економічними реаліями 50-х рр. XX ст., загальними цілями, що стояли перед освітою: відродження народної освіти, відновлення і будівництво закладів освіти, боротьба з неграмотністю дорослого населення. Відбувалося активне формування мережі навчальних закладів і різних форм навчання дорослих: вечірні школи і гуртки грамоти, курси підвищення кваліфікації, річні курси з основ марксизму-ленінізму, політекономії чи філософії тощо [7].

На початку XXI століття в Україні неформальна освіта дорослих як освітній тренд набула все більшого поширення. Така освіта сприяє формування громадянського суспільства шляхом задоволення культурно-освітніх потреб та адаптації різних категорій дорослих до конкретних виробничих й економічних умов регіонів, формування специфічної соціально-економічної поведінки особистості, сприяння саморозвиткові, самореалізації особистості шляхом активної громадської, волонтерської діяльності і творчого самовираження у різних галузях, набуття індивідуального соціального досвіду [1].

На законодавчому рівні у Законі «Про освіту» (1991), до освіти дорослих відносилося тільки два напрями: післядипломна освіта і самоосвіта, що тільки ускладнювало і без того неоднозначну ситуацію в даному напрямку [7].

Наукові розвідки дослідників А. Гончарук, В. Маслова, Н. Мельниченко, Н. Павлик, Н. Терьохіна, І. Литовченко, О. Чугай визначають неформальну освіту дорослих як будь-яку навчальну діяльність, що відбувається поза традиційною освітою, та доповнює її; забезпечує набуття нових знань, умінь та навичок, які є необхідними для інтегрування дорослої людини як конкурентоспроможного працівника на ринку праці; надає змогу навчатися та гарантує право на освіту в будь-якому віці та не є обмеженою в часі. Особливостями та визначальними характеристиками неформального навчання є:

– альтернативність академічній освіті;
– відсутність загальноприйнятих фіксованих та уніфікованих цілей навчання;
– індивідуальне визначення мети, яка може змінюватися відповідно до поточних потреб суспільства;
– відсутність присвоєння кваліфікації;
– свідомість організації навчально-виховних впливів;
– розвиток життєвих, трудових і професійних навичок;
– сприяння соціальному, економічному та культурному розвитку;
– особиста відповідальність учасників;
– активність та рівність усіх учасників [6].

Дослідження показують, що в Україні існування неформальної освіти охоплює такі галузі: позашкільну освіту; післядипломну освіту та освіту дорослих; шкільне та студентське самоврядування (через можливість набуття організаторських, комунікативних, управлінських умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (мовні та комп’ютерні курси, гуртки за інтересами та ін.); громадянську освіту (різнопланова діяльність громадських організацій) [9].

В Україні неформальну освіту молоді та дорослих реалізовують у площині навчально-просвітницьких ініціатив, поширених у всіх регіонах, і спрямовують на розвиток додаткових умінь і навичок різних категорій дорослих. Її вирізняє варіативність й зазвичай необов’язковість надання офіційно визнаного документа. Найбільшого поширення набули мистецький, оздоровчий, лінгвістичний, інформаційно-комунікаційний, психолого-орієнтований, реабілітаційний та інші напрями неформальної освіти. Неформальну освіту молодь та дорослі можуть здобути в університетах, клубах, навчальних і просвітницьких центрах, громадських об’єднаннях і спілках, будинках культури, музеях, бібліотеках, студіях, гуртках, школах, майстернях ремесел та ін. Великої популярності набувають курси, тренінгові заняття, індивідуальні заняття з репетитором, майстер-класи з особистісного і професійного розвитку молоді та різних категорій дорослих. Саме неформальна освіта найбільшою мірою здатна задовольнити освітні потреби різних груп населення, є важливим складником соціалізації індивіда, допомагає опановувати нові соціальні ролі, сприяє духовному розвитку, самоосвіті й самовихованню [1].

Загалом, дослідження суб'єктів неформальної освіти дорослих дозволило виділити в цій сфері трьох ключових провайдерів освітніх послуг:

– державні структури, які спрямовані на підвищення кваліфікації співробітників (галузеві, секторальні);
– бізнес-організації, які працюють у сфері підвищення професійної кваліфікації своїх працівників, і які надають освітні професійні чи особистісні послуги на комерційній основі (мовні, автомобільні курси, школи тощо);
– громадські організації, які працюють за грантової підтримки (міжнародних організацій або органів місцевої влади), або можуть надавати освітні послуги своїм членам на іншій основі [4].

Наразі відбувається розширення кола провайдерів освітніх послуг з неформальної освіти дорослих. Вони функціонують як самостійні інституції, а також як підрозділи загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, бібліотек, музеїв та ін. Окремі центри діють при місцевих громадах, або, власне, і є громадськими організаціями.

Створення таких центрів передусім зумовлене потребою розширення сфери освітніх послуг, що надаються дорослому населенню, активізацією всіх форм освітньої діяльності, оскільки дорослі, які навчаються, мають потребу в особистісному й професійному зростанні.

В Україні поступово набувають популярності академії, університети третього віку, клуби активного довголіття та ін. Водночас такі інституції давно поширені в європейській андрагогічній практиці. За змістовим спектром діяльності їх можна вважати центрами освіти дорослих, які дають можливість людям третього віку підвищувати життєвий тонус, поліпшувати емоційний і фізичний стан, опановувати іноземні мови та комп'ютерну грамотність, займатися рукоділлям і вчитися вишивати стрічками; відвідувати психологічні тренінги, які допомагають вирішувати життєві проблеми, підтримувати гармонію й оптимізм тощо [1].

Визначальне значення на розвиток теорії і практики освіти дорослих має Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, у якому було створено відділ андрагогіки (2007 р.). Даною установою також було започатковано видання науково-методичного щорічника «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» [7].

Неформальна освіта дорослих є демократичною за своєю природою, тому що покликана забезпечити доступ до освіти всім бажаючим. Вона спрямована на формування всебічно розвиненого творчого потенціалу особистості. Відтак, основними функціями неформальної освіти дорослих є: задоволення зростаючих пізнавальних потреб при проведенні вільного часу; всебічний загальнокультурний розвиток особистості, задоволення інтелектуальних та естетичних потреб; амортизація знаннєвого розриву поколінь, що поглиблюється; допомога в адаптації людини до навколишнього соціального та природного світу; компенсація недоотриманої формальної освіти і виправлення недоліків її функціонування; розвиток потреби в освіті, вміння самостійно навчатися, пізнавати себе та свої можливості [3].

І. Мелешко стверджує, що сьогодні в Україні спостерігається активне піднесення неформальної освіти дорослих. Науковці наголошують, що різні курси, освітні групи, центри та університети для дорослих, метою яких є особистісний розвиток, отримання нових знань, соціальна адаптація та інтегрування в сучасний соціум, у своїх навчальних програмах повинні враховувати професійний, соціальний і життєвий досвід, освітні потреби, інтереси, мотивацію та сподівання самих дорослих.

У неформальному освітньому просторі доросла людина є активним суб'єктом навчання, оскільки виходить із прагнення негайно реалізувати набуті компетентності, досягти конкретних цілей та вирішити важливі соціальні або життєві проблеми. Вартим уваги є визначення, що розглядає неформальну освіту дорослих як прагнення набути знання для життя в суспільстві та подолати або зменшити життєві труднощі [6].

Висновки. Неформальна освіта дорослих набула важливого значення у контексті забезпечення сталого розвитку суспільства як складова процесу навчання впродовж життя. Даний процес є визначальною метою політики у сфері освіти багатьох розвинених країн, зокрема й України.

Загалом, аналіз вітчизняного досвіду неформальної освіти дорослих свідчить про наявність різноманітних напрямів та видів освітніх послуг для дорослих в системі освіти України. Наразі послуги підвищення кваліфікації та отримання нових знань пропонують як державні, так і комерційні освітні установи. В той самий час, існує широкий простір для примноження потенціалу деяких установ додаткової освіти. Для подальшого успішного розвитку даного напряму освіти та покращення його ефективності необхідним є створення відповідних умов для поширення напрямів неформальної освіти дорослих як джерела отримання нових професій із залученням до співпраці місцевих органів самоврядування та інших державних інституцій.

На нашу думку, подальших досліджень потребують історико-педагогічні аспекти розвитку неперервної освіти в Україні та за кордоном, а також сучасні тенденції розвитку неперервної освіти в умовах дистанційного та змішаного форматів навчання.

Використана література:

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа.* 2017. № 11/12. С. 3–8.
2. Благовестов М. О. Неформальна освіта в системі публічної служби в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2018. Вип. 4. С. 148–153.
3. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 35–44.

4. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: поняття, принципи і методи. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2016. Вип. 1. С. 25–34.
5. Марчишинець О. В., Яковенко А. Ю. Неформальна освіта як невід’ємна складова освіти впродовж життя. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 112–117.
6. Мелешко І. В. Сутнісно-змістова характеристика поняття «неформальна освіта дорослих» в українському та зарубіжному науково-освітньому дискурсі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51. С. 231–238.
7. Терьохіна Н. Розвиток неформальної освіти дорослих в Україні. *Pedagogy and Psychology*. 2018. Вип. VI (66). С. 58–61.
8. Травкіна О. І. Чернігівський колегіум (до 300-річчя заснування). *Український історичний журнал.* 2000. № 6. С. 83–93.
9. Фрига І. О. Неформальна освіта дорослих в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 77–83.

References:

1. Anishchenko O., Lukianova L., Pryima S. (2017). Neformalna osvita doroslykh – osvitnii trend XXI stolittia [Non-formal adult education is an educational trend of the 21st century]. *Ridna shkola – Native school*, 11/12. 3–8 [in Ukrainian].
2. Blahovestov M. O. (2018). Neformalna osvita v systemi publichnoi sluzhby v Ukraini [Non-formal education in the public service system in Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 4. 148–153 [in Ukrainian].
3. Vasylenko O. V. (2013). Neformalna osvita doroslykh: nove sotsialno-osvitnie yavyshche [Non-formal adult education: a new social and educational phenomenon]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, prospects*, 7. 35–44 [in Ukrainian].
4. Vasylenko O. V. (2016). Neformalna osvita doroslykh: poniattia, pryntsypy i metody [Non-formal adult education: concepts, principles and methods]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, prospects*, 1. 25–34 [in Ukrainian].
5. Marchyshynets O. V., Yakovenko A. Yu. (2017). Neformalna osvita yak nevid’iemna skladova osvity vprodovzh zhyttia [Non-formal education as an integral part of lifelong learning]. *Ekonomika i rehion – Economy and the region*, 6. 112–117 [in Ukrainian].
6. Meleshko I. V. (2016). Sutnisno-zmistova kharakterystyka poniattia «neformalna osvita doroslykh» v ukrainskomu ta zarubizhnomu naukovo-osvitnomu dyskursi [Essential and content characteristics of the concept of ‘non-formal adult education’ in ukrainian and foreign scientific and educational discourse]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 51. 231–238 [in Ukrainian].
7. Teriokhina N. (2018). Rozvytok neformalnoi osvity doroslykh v Ukraini [Development of non-formal adult education in Ukraine]. *Pedagogy and Psychology,* VI (66). 58–61 [in Ukrainian].
8. Travkina O. I. (2000). Chernihivskyi kolehium (do 300-richchia zasnuvannia) [Chernihiv kolehium (to the 300 year of founding)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal,* 6, 83–93 [in Ukrainian].
9. Fryha I. O. (2017). Neformalna osvita doroslykh v Ukraini [Non-formal adult education in Ukraine]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Bulletin of Zaporizhzhia National University. Pedagogical sciences*, 2. 77–83 [in Ukrainian].

Solomakha I. Non-formal adult education in the educational space of Ukraine: historical and pedagogical analysis

The article is devoted to the analysis of the process of formation and implementation of the concept of non-formal adult education in Ukraine, as well as to the study of the place of this concept in the educational space of Ukraine. The concepts of “non-formal education,” “non-formal adult education,” and “lifelong learning” have recently spread in the educational space of Ukraine, at the turn of the twentieth and twenty-first centuries. But pedagogical phenomena and the processes they denote have existed in Ukrainian education for many centuries.

The methodological basis of the study is theoretical analysis and synthesis of scientific literature, critical analysis of the theoretical work of Ukrainian and world scholars on the development of non-formal adult education in Ukraine.

The scientific novelty of the article lies in the study of the peculiarities of organising non-formal adult education in Ukraine, analysis of the main forms, methods and ways of its formation and development.

Non-formal adult education has gained importance in the context of ensuring sustainable development of society as a component of the lifelong learning process. This process is the defining goal of the education policy of many developed countries, including Ukraine.

In general, the analysis of the national experience of non-formal adult education shows that there are various areas and types of adult education services in the Ukrainian education system. Currently, both public and commercial educational institutions offer professional development and knowledge acquisition services. At the same time, there is a wide scope for increasing the potential of some further education institutions. For the further successful development of this area of education and improvement of its efficiency, it is necessary to create appropriate conditions for the spread of non-formal adult education as a source of new professions with the involvement of local governments and other state institutions.

Key words: *education, learning, non-formal adult education, lifelong learning, educational space.*